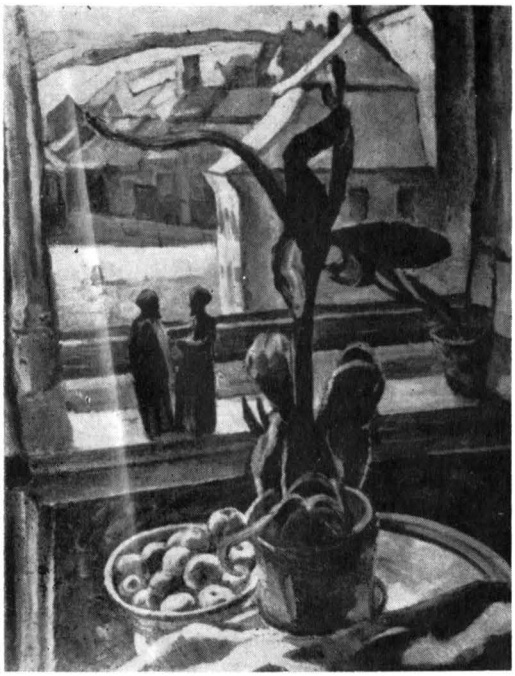

HANS EDER – NATURĂ MOARTĂ CU CACTUS

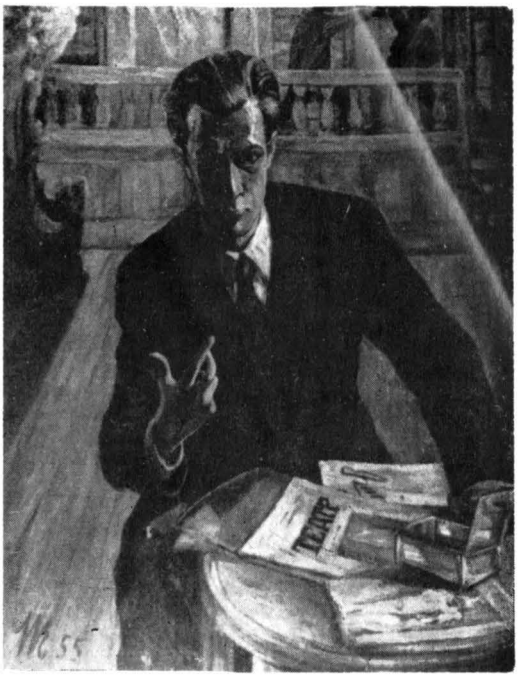

HANS EDER – PORTRETUL REGIZORULUI SIMIONESCU

gistrînd ororile războiului (*Spînzurătoarea din primul război mondial, Retragerea trupelor austro-ungare*), de asemenea portretele care ocupă un loc important în arta sa și în care se vede influența pictorului austriac Oskar Kokoschka (*Autoportret cu pipă, Cap de bătrîn*), acea serie de portrete pictate între 1913–1925 accentuat expresioniste. Este prezentat și Eder ca peisagist, Eder ca portretist, Eder ca autor de compoziții, aparent eteroclit, dar avînd mereu un numitor comun : aceeași idee, același conținut, dar exprimat mereu altfel, prin alte motive, dar întotdeauna cu o culoare violentă și o linie contorsionată.

Retrospectiva a însemnat pentru o mare parte din publicul brașovean descoperirea unui pictor angajat profund în problematica epocii sale, iar pentru specialiști o adevărată expoziție de ținută, deși trebuie să mărturisim că au fost omise din expunere lucrări importante (*Portretul lui Octavian Goga, Portretul lui Ion Minulescu*).

Retrospectiva a intrat în circuitul național fiind programată — în afară de București unde a fost deschisă la mijlocul lunii mai — și la Sibiu și Cluj. Pe această linie a valorificării patrimoniului, Muzeul de artă din Brașov va organiza la sfîrșitul acestui an și retrospectiva pictorului Valeriu Maximilian, pentru care a început deja să se lucreze.

Anca POPP SĂNDULESCU

APULUM, VIII–IX

Sub egida Muzeului de istorie și arheologie din Alba Iulia și cu sprijinul organelor centrale și locale au apărut, în vara anului trecut, două noi volume — VIII și IX — din publicația științifică anuală Apulum. Însumînd peste 1 200 pagini și beneficiind de o prezentare grafică frumoasă, volumele conțin numeroase studii referitoare la cele mai recente descoperiri și probleme din domeniul arheologiei, istoriei și etnografiei.

Volumul VIII este dedicat semicentenarului creării P.C.R., în semn de recunoștință pentru sprijinul acordat permanent în dezvoltarea și afirmarea Muzeului de istorie și arheologie din Alba Iulia, una din cele mai mari instituții cultural-educative din România socialistă. Cele 41 studii aduc o substanțială contribuție la lămurirea unor importante probleme de istorie medie, modernă și contemporană, istoria artelor, etnografie și artă populară. Semnalăm din mulțimea studiilor pe cele semnate de : Roland Schilling — *„Cu privire la cele mai vechi informații scrise despre cnejii români"*, care pune în discuție unele pasaje din ucrarea „Cîntecul de jale" al canonicului Rogerius, unde se întîlne te termenul de *canesii* interpretat

https://biblioteca-digitala.ro

de autor drept prima menționare a cnejilor români din Transilvania, în perioada cînd aceasta fusese invadată de tătari.

Alex. Boldur semnează articolul *„Un român transilvănean autor presupus al povestirii ruse despre Dracula"*, în care pe baza „românismelor" lucrării în discuție, demonstrează convingător că autorul ei a fost un român din Transilvania — Martin, care, dus în Rusia, a scris lucrarea sub influența Elenei, fiica lui Ștefan cel Mare, căsătorită cu țarul Ivan cel tînăr, în jurul anului 1485, într-un moment de adînci transformări a societății rusești, cînd se punea problema unui stăpîn autocrat. Aspecte ale trecerii de la orînduirea feudală la cea capitalistă sînt surprinse de Liviu Ștefănescu — *„Dezvoltarea demografică a orașului București în perioada precapitalistă"*, articol în care se arată că datorită schimbărilor survenite în economia capitalei Țării Românești, a crescut simțitor și populația acesteia, ajungîndu-se într-un termen relativ scurt, 1750—1850, la o însemnată creștere numerică a populației Bucureștilor.

Mișcarea culturală din țările române în primele decenii ale secolului al XIX-lea face obiectul unor interesante studii.

C. A. Stoide, în articolul intitulat *„Legăturile culturale dintre Moldova și Transilvania. Date noi"*, prezintă unele încercări ale Eforiei școlilor din Moldova de a atrage la Iași pe unii intelectuali de peste Carpați, cunoscuți prin activitatea lor pe tărîmul învățămîntului, științelor juridice ș.a. Aceleași probleme de ordin cultural sînt scoase în evidență de prof. E. Hulea în studiul său *„Aspecte culturale din Munții Apuseni în prima jumătate de veac dinainte de 1848"*, în care sînt puse în discuție reformele inițiate de Iosif II în vederea „creării unui nou tip de cetățean, supus orbește statului". Reformele, care priveau în primul rînd învățămîntul, nu și-au atins scopul datorită împotrivirii și lipsei de interes, în mare parte de natură politică, a autorităților administrative.

După înfrîngerea revoluției din anul 1848, în Transilvania au loc mai multe mișcări cu caracter protestatar ale populației românești. De un răsunet internațional s-a bucurat Memorandumul, al cărui ecou a trezit interesul păturilor largi din Transilvania și România. Acestui eveniment din istoria modernă îi sînt dedicate două studii. N. Josan în *„Mișcarea memorandistă în comitatul Alba de jos"* — scoate în evidență adeziunea maselor populare din părțile Albei la programul mișcării, răspîndit aici de către Rubin Patița și Septimiu Albani, dar mai ales acțiunile de solidarizare cu cei judecați la Cluj. Activitatea didactico-pedagogică și politică a unui cunoscut învățător memorandist este descrisă de Horia Sandu în biografia dedicată lui *„Ion Medrea din Telna (16.X.1872—1.V.1945)"*, participant la multe evenimente de însemnătate majoră ca: mișcarea memorandistă, primul război mondial, marea adunare de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918 etc.

Ca urmare a dezvoltării economice a Transilvaniei în primii ani ai secolului XX, în centrele industriale apare un proletariat numeros, conștient din ce în ce mai mult de forța pe care o reprezenta. La fel ca în toate regiunile țării, și în Banat proletariatul își face tot mai simțită prezența, cu ocazia diferitelor manifestații, demonstrații și greve. *Mișcarea muncitorească și socialistă din Banat (1914—1918)*, articol semnat de C-tin Enea și Vasile Șchiopu dezbate activitatea proletariatului din centrele bănățene, condus de secția locală a P.S. și sindicatele reorganizate în anul 1917.

Ultimele studii ale volumului VIII sînt dedicate problemelor de etnografie și artă populară. Cel mai valoros din suita articolelor cu această tematică este studiul cunoscutului etnograf Gh. Pavelescu — *Folclor medical din Valea Sebeșului I. Medicina empirică* — care prezintă cîteva manuscrise de medicină populară și texte din folclorul oral al căror conținut permit autorului să formuleze unele constatări de ordin general cu privire la plantele medicinale și la rețetele bazate pe oro și organoterapie utilizate în tratarea bolilor, la oameni și animale. Fără a putea aminti toate studiile semnate de alți colaboratori, conchidem că acest volum dedicat problemelor de istorie și etnografie a regiunii centrale din Transilvania reprezintă o valoroasă contribuție științifică la promovarea culturii naționale.

Volumul IX al revistei „Apulum" cuprinde studii legate de cele mai noi descoperiri și probleme din domeniul arheologiei și istoriei vechi a României. Cele 57 de studii ale volumului poartă semnătura unor cunoscuți specialiști din țară și străinătate care pun în discuție diferite aspecte legate de istoria veche și prefeudală. Reține atenția articolul *— Contribuții la problema racordării cronologiei relative a neoliticului din Transilvania la cronologia Orientului Apropiat (I)* — semnat de N. Vlassa, în care, pe baza unor descoperiri arheologice de tip Vinca—Turdaș se pledează pentru o apropiere și în același timp pentru o încadrare cronologică identică cu materialele neolitice descoperite în regiunile egeo-anatoliene și cele din Asia Mică, stabilind astfel legături nebănuite pînă astăzi între neoliticul din România și cel din Orientul Apropiat.

Discuțiile, de cele mai multe ori contradictorii, prilejuite de descoperirea „tezaurului" de la Craiova, sînt rezolvate de prof. D. Berciu în studiul *„Despre tezaurul traco-getic de la Craiova"* în care se stabilește că această descoperire este creația unui meșter traco-get și nu scit, iar cronologic datează din jurul anului 350 î.e.n.

Multe articole lămuresc aspecte legate de înfloritoarea civilizație dacică de pe teritoriul Transilvaniei. Astfel H. Daicoviciu (*„Un sanctuar circular dacic de la Fețele Albe"*) prezintă un nou sanctuar circular, al patrulea cunoscut pînă acum, descoperit în anul 1965, în noul punct arheologic din zona Munților Orăștiei. Sanctuarul are un diametru de 10,80 m și două tipuri de stîlpi, legați direct de calendarul dacic; el a fost distrus de un incendiu provocat în timpul primei campanii de cucerire a statului dac.

https://biblioteca-digitala.ro

Bazîndu-se pe bogatul material arheologic descoperit la cetățile dacice de la Piatra Craivii și Căpîlna — unelte, ceramică, obiecte de podoabă și monede, — Alex. Popa surprinde intensa viață economică a dacilor în preajma războaielor de cucerire în studiul *Nivelul dezvoltării economiei dacice în lumina descoperirilor de la Piatra Craivii și Căpîlna*. Interesant este și articolul lui I. Glodariu — *Un ecou al cuceririi Daciei în toreutica romană?*, — care emite o deosebit de interesantă ipoteză în ceea ce privește ecoul cuceririi Daciei în domeniul artelor minore. Pe o toartă de oenochoe de bronz, păstrată în colecțiile Muzeului Luvru, există o figurație extrem de sugestivă legată de cucerirea unei provincii care, după autor *„ar putea fi Dacia"*.

Colegiul de redacție al revistei „Apulum", cu un scop bine precizat și demn de luat în considerare, a inclus și de data aceasta în coloanele publicației cîteva studii care dezbat multitudinea de probleme ridicate de cei 165 ani de stăpînire romană: colonizare, urbanizare, economie, rituri de înmormîntare, viață spirituală ș.a. Demne de amintit sînt studiile unor cunoscuți specialiști din domeniul arheologiei clasice.

N. Gostar — *„Condita Colonna Dacica"* — aduce noi precizări la cele două inscripții ce se referă la întemeierea capitalei provinciei Dacia, în anul 108 e.n., după plecarea din acele locuri a Legiunii a IV-a Flavia.

Închegarea în Dacia romană a unei intense vieți spirituale și mai ales răspîndirea celor mai cunoscute divinități ale Pantheonului greco-roman și oriental sînt semnalate în studiile lui I. H. Crișan și Dan Isac, prețioase contribuții în legătură cu cultul lui Aesculap și Deus Aeternus. I. H. Crișan, în *Asklepeonul roman de la Apulum*, dă date despre templul-spital, asklepeonul din Apulum, la care medici-preoți îmbinau, în tratarea bolilor, elemente de terapeutică reală cu magie. Bolnavii de toate categoriile sociale au lăsat aici numeroase mărturii, în general de mulțumire, adresate zeilor tămăduitori, ceea ce îl îndreptățește pe autor să plaseze perioada de maximă înflorire a acestui templu între sfîrșitul secolului II—începutul secolului III e.n.

De aceeași veneratie, așa cum par să dovedească cele 16 inscripții descoperite în Dacia, se bucura Deus Aeternus. D. Isac afirmă că *„Deus Aeternus în provincia Dacia"* trebuie considerat ca făcînd parte din șirul divinităților misterioase, legate de complicatul cult mithriac, numele lui fiind și Aion Kronos, reprezentat leontocefal în provinciile apusene ale Imperiului roman.

În legătură cu ritul de înmormîntare al populației din Dacia, Ion Berciu și Wanda Wolski publică *„Un nou tip de mormînt descoperit la Apulum și problema sarcofagelor cu boltă din Imperiul roman"*, amplă sinteză cu referiri la originea, analogiile, variantele și aria de răspîndire în lumea romană a acestui tip de monument funerar. Problemele de istorie militară sînt reluate între alții de Șt. Ferencz (*„Cîteva precizări în legătură cu noțiunea de limes Dacicus"*); pe baza unor îndelungate cercetări personale autorul stabilește cu certitudine existența acestui sistem defensiv, întîlnit și în alte provincii, ce constituie pentru Dacia romană un dispozitiv *„foarte concret, neîntrerupt, a cărui rețea de pază și alarmă era fără nici o lacună"*.

Între elementele colonizate de romani „ex toto orbe Romano" sirienii au jucat, se pare, un rol important, știut fiind faptul că aceștia s-au remarcat ca buni negustori și soldați încadrați în numeroase trupe auxiliare. Dacă, pe teritoriul Daciei Superior numărul acestora a fost relativ numeros, nu același lucru se poate spune despre Dacia inferioară. Referitor la *„Sirienii din Dacia inferioară"*, prof. Dumitru Tudor afirmă că urmele acestora pe teritoriul în discuție sînt puține și că, atunci cînd apar, ele se întîlnesc mai ales în castre și în centrele puternic locuite ale provinciei.

Situația teritoriilor din vestul țării: Banat, Maramureș, Crișana, neincluse în provincia întemeiată de Traian, constituie subiectul articolului *Dacii și sarmații din sec. II—III e.n. în vestul României*; pe baza descoperirilor arheologice aparținînd sec. II—III e.n. Egon Dörner prezintă lista descoperirilor de urme materiale ale dacilor liberi și cele 13 localități, situate în regiunile mlăștinoase din vestul României, în care s-a constatat prezența sarmaților-iazigi.

Perioada prefeudală, cu influențele legate de migrația popoarelor, dar mai ales procesul simbiozei și al influențelor culturale reciproce dintre populația romanică și grupurile de slavi stabilite în Transilvania, este prezentată din punct de vedere al descoperirilor arheologice de Mircea Rusu în *Note asupra relațiilor culturale dintre slavi și populația romanică din Transilvania (sec. VI—X)*.

Nu putem încheia această prezentare a volumelor VIII și IX, fără a aminti că rezultatul schimbului permanent de publicații cu instituții de același profil din străinătate, luările de contact, fie directe la Muzeul din Alba Iulia, fie prin participarea la simpozioane sau congrese internaționale de arheologie, s-au materializat prin acceptarea de către unii cercetători de peste hotare, a colaborării în revista „Apulum". Volumul IX al publicației, se bucură de colaborarea unor cunoscuți savanți de renume ca: Stephen Foltiny (Princenton, S.U.A.), Anastasia Mantzevich (Leningrad), Louis Lepage (Saint-Dizier, Franța), Jean Baradez (Chambery, Franța), George C. Bonn (Cartidd-Anglia), ș.a. care prezintă în contribuții de o înaltă valoare științifică o seamă de probleme legate de istoria străveche și veche a regiunilor cercetate de ei.

Cele două volume din „Apulum", dovedesc cu prisosință preocupările colectivului științific al Muzeului de istorie și arheologie din Alba Iulia pentru valorificarea vestigiilor și documentelor nou apărute în raza sa de activitate, precum și strădania de a menține prestigiul publicației muzeului.

Vasile MOGA

https://biblioteca-digitala.ro